Rafał Dobrowolski

AZ IFJÚ HAZAFI TÁRSADALMI TEVÉKENYSÉGE

Az Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetség elméleti programmegoldásai alapján[1]

„Sereg emberük volt felsőbb végzettséggel, tudományos titulusokkal, minden szakmában megvolt a legjobb szakemberük, akiket legelejétől fogva átitatott a gondolat, hogy a társadalmi munka a nemzet iránti kötelesség, nem pedig valamiféle ugródeszka, Isten ments, a karrierhez."

– Elżbieta Cherezińska: *Legion*

Az Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetség a Második Rzeczpospolita (Nemesi Köztársaság) időszakában a nemzeti mozgalommal azonosuló, leggyakrabban a Nemzeti Demokrácia (endécia)[2] jelzővel fémjelzett eszmei-nevelő egyesület volt. E szervezet a két világháború között kizárólag a felnőtt életbe lépő fiatal értelmiségieket csoportosította, akik a Lengyel Köztársaság felsőfokú intézményeiben tanultak. Ebben az időben az Összlengyel Ifjúságnak volt országos szinten a legnagyobb befolyása a tanuló diákság világnézeti arculatára. Az Összlengyelek erejét mutatja, hogy ők uralták az általános egyetemi képviseletet, lényeges többségben az úgynevezett Testvériességeket (vagyis a mai diákönkormányzatok megfelelőit), tudományos és vidéki köröket, egyetemi egyesületeket (korporációkat) valamint más egyesületeket és diákszövetségeket. Az Összlengyel Ifjúság aktivistái idővel egyre nagyobb szerepet játszottak a felsőoktatás falain kívül is, az újjászületett állam társadalmi életében – a harmincas években – pedig számottevő befolyásra tettek szert a nemzeti mozgalom keretén belül.[3]

[1] [A szerző történész. A Nemzeti Haderő (Narodowe Siły Zbrojne) Katonáinak Szövetségében a Lublini Körzet elnöke. *(A szerk.)*]

[2] [Itt nem egyszerűen demokráciáról van szó. A hangsúly a nemzetin van; ezt nyomatékosítja az *„endécia"* első betűje, az *„N"* is. Olyan időkben járunk – az 1920–40-es évek Lengyelországában –, mikorra a demokrácia már megkerülhetetlenné vált, ám akkoriban még mélyebb és másfajta tartalommal kívánták feltölteni, kiegészíteni. *(A szerk.)*]

[3] Alapvető bibliográfia az Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetség történetéhez: J. Rabski: *Na drodze walki o duszę młodego pokolenia [Úton a fiatal nemzedék lelkületéhez]*. Varsó, 1936. J. Misztal: *Związek Akademicki Młodzież Wszechpolska 1922–1939 [Összlengyel Ifjúság 1922–1939]*. Krzeszowie, 2012. D. Jarosz: Młodzież Wszechpolska 1922–1926. Główne kierunki działalności i oblicze ideowo-wychowawcze [Összlengyel Ifjúság 1922–1926. Fő működési irányok és az eszmei-

A vizsgált időszakban a hallgatónak mint társadalmi kategóriának a következő jellemzői voltak: kor, részvételi státusz a felsőoktatásban, viszonylagos közgazdasági önállóság és viszonylagos társadalmi függőség, abban az értelemben, hogy továbbra is az oktatás és nevelés tárgyát képezték. A Második Köztársaság éveiben a hallgató ifjúság alig 1–2%-át tette ki a 19–24 év közötti ifjúsági átlagnak. A felsőoktatási intézmények végzősei az egész országban eloszlottak, beleolvadtak a különféle környezetekbe, és az ott talált helyzetbe vitték az egyetemről hozott világnézeti és politikai meggyőződéseiket. A továbbiakban – írta Andrzej Pilch – *„a diáktársadalom különösen érzékeny volt a különböző társadalmi és politikai eseményekre, ami esetenként spontán reakcióra késztette, amelyet gyakran radikalizmus jellemzett, különböző elszakadásokkal, gyakran változó arculattal, valamint nagyfokú dinamizmussal. (…) Működésében nemegyszer egybekapcsolódott változó vonatkozású rendszereiben a tömegesebb*

nevelési arculat]. In *Studia i szkice z dziejów najnowszych [Tanulmányok és jegyzetek a legújabb korokban]*. Szerk. M. Tanty. Varsó, 1989. L. Kulińska: *Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska" i „Młodzież Wielkiej Polski", w latach 1922–1947 [„Összlengyel Ifjúság" Egyetemi Szövetség és „Nagy Lengyelország Ifjúsága"]*. Krakkó, 2000. R. Dobrowolski: Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska" – rys historyczny [„Összlengyel Ifjúság" Egyetemi Szövetség. Történeti áttekintés]. In *Narodowa Demokracja XIX–XXI wiek. Koncepcje – ludzie – działalność [Nemzeti Demokrácia 19–21. század. Koncepciók – emberek – tevékenység]*. Szerk. T. Sikorski, A. Wątor. Szczecin, 2008. A varsói nemzeti ifjúság témakörében lásd még. J. Misztal: Działalność Związku Akademickiego Młodzież Wszechpolska na terenie miasta Warszawy w okresie międzywojennym – zarys problematyki [Az Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetség működése Varsó város területén a két világháború között. A kérdéskör vázlata]. In *Organizacje młodzieżowe w XX wieku. Struktury, ideologia, działalność [Ifjúsági szervezetek a 20. században. Struktúra, ideológia, tevékenység]*. Szerk. P. Tomaszewski, M. Wołos. Toruń, 2005. K. A. Tyszka: Związki młodzieży narodowej. Rys historyczny procesu powstawania Młodzieży Wszechpolskiej w Warszawie [A nemzeti ifjúság szövetségei. Az Összlengyel Ifjúság alakulásának történelmi áttekintése Varsóban]. *Glaukopis* 2006/4. sz. 9–50. o. A poznani társaságról lásd H. Lisiak: Działalność Młodzieży Wszechpolskiej w Poznaniu w latach 1931–1939 [Az Összlengyel Ifjúság tevékenysége Poznanban az 1931–1939-es években]. In *Organizacje młodzieżowe…* Id. kiad. 113–128. o. D. Pater: Polityka przełomu. Działalność Obozu Narodowo-Radykalnego w środowisku Poznania w latach 1934–1939 [Az áttörés politikája. A Nemzeti Radikális Tábor tevékenysége]. In *Narodowa Demokracja XIX–XXI wiek…* Id. kiad. 702–707. o. Krakkóban: T. Kisiel: Związek Akademicki Młodzież Wszechpolska w dwudziestoleciu międzywojennym na przykładzie koła krakowskiego [Az Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetség a húszas években a krakkói kör példája alapján]. In *Na drodze do Wielkiej Polski. Tradycje polskiej myśli narodowej [Úton a Nagy Lengyelország felé. A lengyel nemzeti gondolkodás hagyománya]*. Szerk. Ł. Wiater. Krakkó, 2012. Lublinban: R. Dobrowolski: *Akademicka młodzież obozu narodowego w Lublinie w latach 1919–1939 [A nemzeti tábor egyetemi diáksága Lublinban 1919 és 1939 között]*. Toruń, 2006. Uő: Młodzież narodowa na KUL – wybrane zagadnienia [Nemzeti Ifjúság a Lublini Katolikus Egyetemen]. In *Rzeczpospolita akademicka. Działalność młodzieży studenckiej na KUL-u w II Rzeczpospolitej [Egyetemi köztársaság. A hallgatók tevékenysége a Lublini Katolikus Egyetemen a II. Köztársaság idején]*. Szerk. M. Ryba. Lublin, 2010. Lembergben: J. Wawrzykow: Lwowska Młodzież Wszechpolska [Lembergi Összlengyel Ifjúság]. *Glaukopis* 2006/5–6. sz. Politikai gondolatok egynémely aspektusa: J. Misztal: Miejsce Polski w Europie Środkowo–Wschodniej w myśli politycznej i działalności Związku Akademickiego „Młodzież Wszechpolska" w okresie międzywojennym – zarys problematyki [Lengyelország helyzete a kelet-közép-európai politikai gondolkodásban és az Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetség tevékenységében a világháborúk között. A kérdéskör vázlata]. In *Polska między wschodem a zachodem [Lengyelország kelet és nyugat között]*. I. köt. Szerk. A. Szczepańska, H. Walczak, A. Wątor. Toruń, 2008. T. Kenar: Geneza „Szańca Bolesławów". Myśl zachodnia w ideologii Związku Akademickiego Młodzież Wszechpolska 1922–1939 [A „Bolesłałów védvonal" előzménye. Nyugati gondolkodás az Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetség ideológiájában 1922–1939]. In *Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów [Nemzeti tábor a két totalitarizmus között]*. Szerk. R. Sierchuła. Varsó, 2010.

társadalmi mozgalmakkal, amelyeket az eszmeileg rokon politikai pártok, irányzatok és tömörülések vezettek."[4]

Az Összlengyel Ifjúság alapvető célja az első elnök, Jan Rembieliński véleménye szerint, aki egyúttal az első eszmei nyilatkozat szerzője is volt, hogy a fiatalokat fel kell készíteni a harcra a hangoztatott eszmék bevezetése érdekében. Véleménye szerint az MW-nek (Összlengyel Ifjúság) szakítani kell az akkori ifjúsági egyesületek addig megszokott politikai szokásaival, ami helyett a nevelőmunkára kell összpontosítania. *„Erős, a céljaikkal tisztában lévő embereket kell nevelni, akik le tudnak mondani a személyes karrierről, de a személyes nyugalomról is, olyan embereket, akik képesek a nehéz munkára Lengyelországért."*[5] Jan Jodzewicz, megismételve Rembieliński megállapításait kiegészítette azokat, rámutatva, hogy az Összlengyel Ifjúság egyik feladata a testnevelés és a polgári védelem, úgy, hogy a fiatal nacionalista *„ember legyen a szó teljes értelmében, mind lelki, mind pedig testi értelemben."*[6] Néhány évvel később, 1929-ben Janusz Poraj-Biernacki kiemelte a szervezet három alapvető tételét:

1) eszmei műhely (*„A gyűléseken, oktatásokon, a vita tüzében és az ismert egyének munkájában kell megtörténnie az eszmei érésnek, a politikai tehetségek kiválasztásának, egyszóval az értelmiségi elit létrehozásának, amely a jövőben Lengyelországot vezetni fogja"*);

2) karakter és magas morális színvonal kidolgozása;

3) az úgynevezett „egyetemi politika vezetése".[7]

Néhány hónappal korábban, 1928 decemberében, a Szövetség IV. Kongresszusa során Janusz Rabski kiemelte, hogy ennek a szervezetnek kell az eszmei iskolát alkotnia a nemzeti mozgalom fiatal jelöltjei számára, hangsúlyozva, hogy a szervezet prioritása a részletek tömegében a lelki értékek, azokon belül belül pedig a hazaszeretet kialakítása: *„a fiatal nemzedéket a Nagy Lengyelország felé vezető harcban szeretnénk vezetni, a nagyság elsősorban morális értelemben értendő, mivel a magas lelki értékek elsajátítása elengedhetetlen feltétele a nemzet hatalmas méretű fejlődésének."*[8]

[4] A. Pilch: *Rzeczpospolita akademicka. Studenci i polityka 1918–1933 [Egyetemi köztársaság. Diákok és politika 1918–1933]*. Krakkó, 1997, 5–10. o.

[5] J. Rembieliński: Przed zjazdem [Találkozó előtt]. *Głos Akademicki [Egyetemi Szó]* 3. évf. (1922) 2. sz. 1. o. A Rembieliński által kidolgozott első Összlengyel Ifjúság alapszabály rámutatott: *„Az Összlengyel Ifjúság céja a tagok nevelése az érvényben lévő programnyilatkozat szellemében, kialakítani bennük a hazafias és polgári kötelességtudat egészét, úgy, hogy minden szakmai pozícióban igyekezzenek hasznosak lenni a Haza számára. Célja felé az Összlengyel Ifjúság előadások és vitatalálkozók, felolvasások stb. megszervezésén keresztül halad. A nemzeti élettel kapcsolatos elméleti kérdések vizsgálata a fiatalok körében, különösen a munkás, iparos és kisbirtokos fiatalokéban, valamint ezen ifjúság nemzeti szervezeteinek támogatása, a tagok munkába irányítása a nemzeti érdek jelszava alatt valamennyi szakmában."* – Statut. Młodzież Wszechpolska – Związek Akademicki [Az Összlengyel Ifjúság Alapszabálya – Egyetemi Szövetség]. Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego [A Lublini Katolikus Egyetem Archívuma]. Stowarzyszenie akademickie Młodzież Wszechpolska [Összlengyel Ifjúság Egyetemi Társaság], jelzet: 298, nincs o. számozás.

[6] J. Jodzewicz: Przed Drugim Zjazdem [A második közgyűlés előtt]. *Głos Akademicki* 1923/3. sz. (március–április) 2. o.

[7] J. Poraj-Biernacki: Zadania Mł. Wszechpolskiej [Az Összlengyel Ifjúság feladata]. *Akademik Polski [Lengyel Egyetemista]* 1929/4. sz. (április) 4. o.

[8] IV Kongres Młodzieży Wszechpolskiej [Az Összlengyel Ifjúság IV. Kongresszusa]. *Akademik Polski* 1929/1–2. sz. (január–február) 4–5. o. Az Összlengyel Ifjúság eszmei nyilatkozatában, amelyet az V. kongresszus alatt szavaztak meg 1932 májusában viszont kimutatták a célokat, melyek a lengyel nemzet előtt állnak: *„Nemzetünk célja hogy naggyá váljon, mind az állam belső életében, mind a nemzetközi kapcsolatokban is. Nagy az a nemzet, amely magasra emeli hite, civilizációja és államisága zászlaját."* – Nowa deklaracja ideowa [Új eszmei nyilatkozat]. *Akademik Polski* 1932/7. sz. (július) 2. o.

A nemzeti-demokratikus mozgalomhoz kötődő Ludwik Jaxa-Bykowski a poznań-i Összlengyel Ifjúság köre számára előkészített egy brosúrát *A lengyel diák szerepe és feladatai* címmel, amelynek lapjain megállapította, hogy a hallgatók a tudományos közeg segítségével el kell sajátítsák a tudomány rejtelmeit, a jelenségek megfigyelését és kezelését módszeres, tudományos módon. Mégis önállóan kell a tudást elsajátítaniuk, megismerni az addig ismeretlen igazságokat. A pontosságon, tartósságon, kitartáson és pártatlanságon keresztül az igazságra kell törekedniük. Ebben a megismerési folyamatban elengedhetetlen az önállóság és a tevékeny munka, annak a felfedezése és ellenőrzése, amit megismert. Meg kell tartani ugyanakkor a kritikát más kutatók véleményével valamint önmagukkal szemben, nem terjeszteni olyan megállapításokat, melyeket nem tud alátámasztani, továbbá nem semmibe venni a másik fél állításait. A tanulmányok Jaxa-Bykowski véleménye szerint azt a feladatot hordozzák, hogy megmutassák az igazság önálló keresése és kutatása felé vezető utat, elsajátítsák a munkamódszert (metodikát) és megtanulják az igazság önálló alkalmazását. Az előadók pedig – tekintettel a nyugati civilizációs körben érvényben lévő tudományos szabadságra – nem erőltethetik dogmatikusan a hallgatókra nézeteiket.[9] A felsőoktatási rendszer, amely a két háború közötti húszas években érvényben volt, mégis messze volt a tökéletestől. Emlékezéseiben Wojciech Wasiutyński kiemelte, annak ellenére, hogy a tudományos vezetőség magas színvonalat képviselt, *„az oktatási rendszer rossz volt"*. A továbbiakban ezt azzal magyarázta Wasiutyński, hogy az előadásokra nem volt kötelező bejárni, elég volt megszerezni az előadó aláírását, hogy a szemeszter érvényesnek számítson, a foglalkozásokon való részvétel helyett elég volt megszerezni a Testvériség által kiadott jegyzetet. Hasonlóan állt a helyzet a vizsgákkal, mivel az eredményről gyakran a véletlen és a szerencse döntött, nem pedig az intellektuális munka és a megszerzett tudás.[10] Wasiutyński, akit untatott a gondtalan diákélet,[11] felhívta a figyelmet az önálló munkára önmagunkon (tartós tanulás), valamint a hallgatók társadalmi munkába való bekapcsolódására.[12]

„A felsőoktatásban működő egyesületek célja a barátság (kollegialitás) kidolgozása mint az altruizmus egyik formája, a csoportos munka készsége, vezetőréteg kialakítása és kiválasztása, a hierarchia tisztelete és megalapozása. (…) az egyetemi ifjúság feladata, hogy aktívan lépjen a felnőtt korba, kialakítsa magában a szolidaritás és együttműködés erényét."

A korábban említett Ludwik Jaxa-Bykowski kimutatta, hogy a diák élete nem korlátozódott a tantárgyak elvégzéséhez szükséges tudás megszerzésére vagy a soron következő vizsgák abszolválására, hanem a komoly felkészülésre a további szakmai életre és a munkára. *„A tudomány iránti kötelességgel* – írta L. Jaxa-Bykowski – *nem ér véget az egyetemi ifjúság feladata. Fel kell készülnie az életre, belépni annak egészébe. Csak kevesen áldozzák oda magukat szakmájukban a tiszta tudományoknak, azok pedig, akik magukban*

[9] L. Jaxa-Bykowski: *Rola i zadania polskiego studenta [A lengyel hallgató szerepe és feladatai]*. Poznań, é. n., 5–11. o.

[10] W. Wasiutyński: *Prawą stroną labiryntu. Fragmenty wspomnień [A labirintus jobb oldalán. Emlékrészletek]*. Gdańsk, 1996, 80. o.

[11] W. Turek: *Arka przymierza. Wojciech Wasiutyński 1910–1994. Biografia polityczna [Noé bárkája. Wojciech Wasiutynski 1910–1994. Politikai életrajz]*. Krakkó, 2008, 93. o.

[12] W. Wasiutyński: Dwa obowiązki [A két kötelesség]. *Akademik Polski* 1930/9. sz. (október) 4. o.

hordozzák a velükszületett lelki arisztokratizmust, rátérnek erre az útra, nem kellene, hogy – mint említettem – bezárkózzanak a saját szakterületükbe, hanem egész életük során maradjanak kapcsolatban azzal. Merthogy az ember társadalmi teremtmény (…). Aki pedig ebben a társadalmi életben tevékenyen részt akar vállalni, alaposan fel kell rá készülnie, annál inkább, minél magasabb a cél és minél magasabb pozíciót szeretne betölteni. Ezekre a feladatokra nem lehet passzív módon felkészülni, sem a puszta látás, legyen az bár nagyon éles, sem a hallgatás, legyen az akár a legfigyelmesebb, nem elég, elengedhetetlen a tevékeny gyakorlat. Ahogy a tudományos munkába is csak tevékeny részvétellel lehet belépni, úgy itt is szükséges a gyakorlat."[13] Az Összlengyel Ifjúság 1922-ből származó eszmei nyilatkozata rámutatott az aktív részvétel szükségességére az újjászületett állam életében. A második pontban olvashatjuk: *„Lengyelország hatalma csak akkor lesz tartós, ha az egész nemzet egyöntetűen munkába áll a Hazáért, amikor minden fia megérzi a felelősséget a múltjáért és jövőéért, a sorsáért. A nemzetben rejlő összes erő előhívásához és fejlesztéséhez szükséges a társadalom minél szélesebb demokratizálódása, valamint a kulturális színvonal emelése és a polgári értékek megismertetése a néppel."*[14] A további pontokban említésre került az egyetemi ifjúság felkészítése az értelmiségiek körében végzett munkára.

A társadalmi munka az Összlengyelek szerint a hiányok, a nemzeti élet hibáinak eltávolításán alapul, melyeket az állam tevékenysége nem tudott megszüntetni, vagy az egyes egyén hibáinak eltávolítására összpontosul.[15] A diákok, fiatal értelmiségiek társadalmi életben való szerepvállalása véleményük szerint erkölcsi kötelesség volt, valamiféle adónem a nemzet iránt, amit nem pénzben fizetnek be. Kiemelték, hogy minden személy, aki társadalmi munkát végez, elégtételt és megelégedést érez a jó cselekedet miatt, ugyanekkor a saját jól felfogott érdekében működik.[16] A *Głos Lubelski* egyik fiatal publicistája ezt a munkát így nevezte el: adó, fizetett erőfeszítés, mely a társadalom minden tagjára nézve kötelező kell legyen. Minden személynek munkába kell állnia ereje és lehetősége szerint, de ugyanakkor alkalmazkodva az egész Nemzet érdeke felé irányuló egyre szélesebb elvárásokhoz. A szerző emlékeztette erről a hozzáállásról a kortársait; kollégáit a szervezetből, hogy őszintén kell, hogy dolgozzanak, maximális erőfeszítéssel, törekedve a *„társadalmasított Nagy Lengyelország felé vezető úton haladásra."*[17]

A fiatal hazafiak abból a feltevésből indultak ki, hogy az állam a maga adminisztrációs és hatalmi apparátusával csak az élet egyik területét képezi a korszerű államban, és nem meríti ki a nemzeti közösség társadalmi életének teljes szféráját, ezért az állampolgári munka a legkülönfélébb formában a társadalom életrevalóságának és érettségének vizsgája. Stefan Wolski – az Összlengyel Ifjúság elnöke Lublinban – írta: *„A nacionalista számára a saját Nemzete életének evolúciós formája kialakításába fektetett maximális erőfeszítés a kö-*

[13] L. Jaxa-Bykowski: i. m. 22. o.

[14] *Głos Akademicki* 1922/3. sz. (június) 2. o.

[15] Młodzież Wszechpolska. Zadania młodzieży akademickiej [Összlengyel Ifjúság. Az egyetemi ifjúság feladata]. *Głos Lubelski [Lublini Hang]* 1930. június 4. (152. sz.) 5. o.

[16] K. Kobylas: Młodzież obozu narodowego w KUL na łamach „Dodatku Akademickiego" do „Głosu Lubelskiego" w latach trzydziestych XX w. [A nemzeti tábor ifjúsága a Lublini Katolikus Egyetemen a „Lublini Hang" „Egyetemi mellékletében"]. Lublin, 2011, 13. o. (Diplomamunka géppel írott változata a szerző gyűjteményéből.)

[17] Ku narodowej pracy społecznej [A nemzeti társadalmi munka felé]. *Głos Lubelski* 1933. március 1. (60. sz.) 5. o.

telessége, olyan igazság ez, mely kötelező érvényű és széleskörűen gyakorlati jellegű. Ezért a társadalmi munka kötelessége az egyik fő jelszava kell legyen az egész gondolkodó nemzeti tábornak, de mindenekelőtt az egyetemi összlengyel ifjúság fiatalabb részének." Wolski kiemelte, hogy a társadalmi és politikai kapcsolatok demokratizálódása általában a nemzet felelősségére bízza a nemzet sorsát. „*Így tehát ennek a munkának a kötelessége mindenkire vonatkozik, és az egyes egyének magasabb képesítése alapján növekszik.*"[18] Az Összlengyel Ifjúság Főtanácsának egyik elnöke (az 1928–1932 évekből), Jan Mosdorf,[19] a társadalmi munkát kerülő diákot egy dezertőrhöz hasonlította, mivel hiányával olyan intellektuális dilettánsok jutnak szóhoz, akiket mindenekelőtt gátlástalanul és szélesebb látásmódtól megfosztva kizárólag személyes érdekek és a saját karrier vezérel.[20]

Az egyetemi hallgatóság társadalmi munkája több téren valósulna meg; a három fő terület az úgynevezett „egyetemi politika", a munka az alacsonyabb társadalmi rétegek számára, valamint az eszmei formálódás.

Az „egyetemi politika" a különféle egyetemi egyesületekben való működést jelentette, melyek a lengyel egyetemeken és főiskolákon működtek, ezen belül a diákönkormányzatokban (Testvéri Segítség), tudományos és vidéki körökben, egyetemi testületekben (valamint rokon szervezetekben: konföderációk, hadtestek), általános egyetemi képviseletben, vallási kulturális egyesületekben, de szintúgy eszmei-nevelő szervezetekben (ezekhez tartozik, többek között, az Összlengyel Ifjúság). Részt vállalva az egyetemeken, főiskolákon, az ifjúság tevékeny gyakorlatot szerezhet a társadalmi munkában.[21] Mégis, amit világosan kiemelt Jan Mosdorf, az „egyetemi politika" nem lehet önmagában cél, hiszen véleménye szerint nem az volt a legfontosabb cél a társadalmi munkában. A túlzott elhivatottság az „egyetemi politikában", az összpontosítás a harcra és a vezető pozíciókra való befolyásra az egyes egyetemi szervezetekben, nem hozhat semmi jót, sőt ellenkezőleg, az eszmeiség és altruizmus elvesztéséhez vezet, az intrikákban való elmerüléshez; ellenben Mosdorf szerint nemessé csak „*a lényeges nemzeti hadizsákmányokért folytatott harc*"[22] tesz.

A felsőoktatásban működő egyesületek célja a barátság (kollegialitás) kidolgozása mint az altruizmus egyik formája, a csoportos munkára való készség, vezetőréteg kialakítása és kiválasztása, a hierarchia tisztelete és megalapozása. Jaxa-Bykowski véleménye szerint az egyetemi ifjúság feladata, hogy aktívan lépjen a felnőtt korba, kialakítsa magában a szolidaritás és együttműkö-

[18] S. Wolski: Uspołecznienie (Társadalmasítás). *Głos Lubelski* 1926. január 22. (22. sz.) 3. o.

[19] M. Kotas: *Jan Mosdorf. Filozof, Ideolog, Polityk [Jan Mosdorf. Filozófus, ideológus, politikus]*. Krzeszowice, 2007, 24–29. o.

[20] J. Mosdorf: *Akademik i polityka [Egyetem és politika]*. Varsó, 1929, 2. o. Ahogy a hallgatók emlékezései bizonyítják, példaként említem azokat, akik a Lublini Katolikus Egyetemen képezték magukat. Akik nem vettek részt semmilyen társadalmi tevékenységben, kisebbségben voltak, gyakran kiközösítés volt a sorsuk és lekezelően „vadként" emlegették őket. Lásd. R. Dobrowolski: *Młodzież narodowa na KUL-u…* Id. kiad. 109. o.

[21] L. Jaxa-Bykowski: i. m. 23. o.

[22] J. Mosdorf: i. m. 4–5. o. Ahogy Tadeusz Bielecki kiemelte, az Összlengyel Ifjúság seregeiben „*a főiskolák nemzeti jellegéért folyt a küzdelem*", a szervezet egyik célja a menetek és általános egyetemi gyűlések, a testvériségek, tudományos körök elfoglalása volt… „*Néhány éves nehéz munkával egyedüliként vettük át az egyetemi élet kormányát. A nemzeti életerő hegemóniája megalapozásra került az egyetemeken.*" – T. Bielecki: *W szkole Dmowskiego [Dmowski Iskolájában]*. 2. kiad. Gdańsk, 2000, 258. o.

dés erényét. A szervezeti szolidaritás megköveteli a saját érdekek, kényelem, szokások, elvárások alárendelését a szervezet szükségleteinek és a felettesek döntésének. Az így értelmezett kollegialitás célja a szinergia-hatás alkalmazásával elérni a kitűzött szervezeti vagy környezeti célokat. Egyik oldalról tisztelve az őszinteséget és nyitottságot a belső vitákban és személyes kapcsolatokban el kell ismerni az egyén autonómiáját, mégis, ez a szolidaritás kifelé megköveteli az egységes fellépést, ami ennek a jelszónak az életbe való bevezetéséhez vezet: *„szabadság a gondolkodásban, fegyelem a működésben”*. A korábban említett őszinteség, amely növekszik a kollegialitás fejlődésével, növeli a polgári bátorságot, az igazság hirdetésének készségét, függetlenül a körülményektől. A következő erény a kollegialitási munka keretében a kötelességtudat, ami a fegyelmen, a hatékony és tervszerű működés kidolgozásának készségén alapul. Ezen erények kialakítása akkor hatékonyabb, ha az adott szervezet tagjai önszántukból vállalják kötelességeik elvégzését, a retorziós eszköz pedig nem materiális jellegű – mivel az erkölcsi közösségtudat az.[23]

Roman Dmowski (1864– 1939)

Befejezve az „egyetemi politika” kérdését, Witold Staniskis a Nagy Lengyelország Tábor (OWP) idején javasolta a fiatal hazafiak társadalmi aktivitásának prioritásváltását az egyetemi munkáról (testvériségek, körök, korporációk vagy általános egyetemi képviselet) az aktív együttműködésre a hazafiak egész nemzedékével az OWP-n belül. Megállapította, hogy az ilyen típusú munka szélesebb horizontot ad, azt eredményezi, hogy a hallgató a felsőbb intézmény elvégzése után nem hagyja abba az eszmei munkát, megmarad ugyanabban a szervezetben és folytatja tevékenységét. Staniskis véleménye szerint az egyetemi ifjúságnak aktívan kellett politikailag működnie a Nagy Lengyelország Táborban, ráadásul vezető csoportként, mely a közeljövőben átvenné a vezetőséget a nemzeti mozgalom egész politikai irányzata felett.[24]

A hazafiak úgy értelmezték az összlengyelséget, mint az összes lengyel egységét, tekintet nélkül társadalmi vagy szakmai státuszukra, ezért az alacsonyabb rétegek civilizációs, kulturális felemelése, majd politikussá tétele (azaz tudatos nemzet alkotása belőlük) volt a nemzeti demokrácia legnagyobb kihívása e tábor megalakulásakor, a 19. század második felében. A világháborúk közötti húsz év alatt a „Dmowski iskola” fiatal végzősei szerették volna folytatni eszmei vezetőik organikus munkáját. Wasiutyński e munka mellett érvelve megmutatta azokat a tapasztalatokat, melyek a Nemzetek Ligája alárendelt szervezeteinek részét képezték, valamint Jan L. Popławski szövegei inspirálták, és ennek a *„felelősségteljes missziónak”* a folytatására hívták életre szerinte a hazafias egyetemi ifjúságot.[25] Az Összlengyel Ifjúság

[23] L. Jaxa-Bykowski: i. m. 24–25 o.

[24] W. Staniskis: Rola Oddziałów Akademickich [Az egyetemi kirendeltségek szerepe]. *Akademik Polski* 1932. szeptember (9. sz.) 4. o.

[25] W. Wasiutyński: Dwa obowiązki. I. h. 4 o.

Egyetemi Szövetség első alapszabálya a következőket határozta meg a szervezet egyik alapvető céljaként: *„nevelő-eszmei feladatokat a kereskedő, iparos, munkás és földbirtokos ifjúság számára. Az Összlengyel Ifjúság Szövetség e fiatalság nemzeti szervezeteinek nyújtott együttműködés és támogatás."*[26] A Szövetség tagjainak ilyen jellegű munkája hatékonyabbá tételére hívott fel az MW (ÖI) II. kongresszusa 1923 áprilisában, mely alatt megszavazták az indítványt, amely munkára szólítja fel az egyes köröket az ifjúság felé és program kidolgozására a maguk számára.[27] Ennek a munkának a folytatását Mosdorf azzal magyarázta, hogy a társadalmi kapcsolatok demokratizálódási folyamata zajlik, amikor is minden ember – függetlenül a származástól és társadalmi rétegtől – hivatott az állam számára munkát végezni: *„mikor a népünkre a jogokkal együtt a nemes kötelességek is vonatkoznak, magasan ki kell állnunk a nemzeti és állampolgári tudat tekintetében, ám pontosan a diákoknak felel meg ezen tudat terjesztőinek a szerepe. Úgy az értelmiség, mint a nép saját szférájába és érdekköreibe való bezárkózása szétveri a társadalmat és gyengíti annak alkotókészségét."*[28]

Ezen feltevések érdemleges hatásaira a hazafiaknak még néhány évet kellett várniuk, e célokat csak a Nagy Lengyelország Táboron belüli Ruch Młodych (Fiatalok Mozgalma) keretein belül sikerült kiszélesíteni és terjeszteni a 20. század harmadik és negyedik évtizede között. A társadalmi kapcsolatok demokratizálódási folyamatát a baloldali körök is próbálták kihasználni, melyek a jobboldali irányzatok gondolkodói szerint populista szlogeneket hangoztattak és az emberek legalantasabb ösztöneire játszottak. Ezért a fiatal hazafiak szerint *„a mindenkitől és mindentől félő"* értelmiség nem állhatott tovább az útszélen, miközben *„a munkás és a gazda, ravasz latrok által elbódítva, odáig juttatott, hogy gyakran a saját rétege érdekeivel szemben kénytelen fellépni. Miközben mindenki közömbösen szemléli, hogyan omlik össze a jog alapja, hogyan bomlik a vallás, hogy kérdőjelezik meg a családot, a hagyományt és a szokásokat."*[29] Különös figyelmet szenteltek az eszmei munkának a fiatal földbirtokosok körében. A fiatal földművesek között rámutattak a nemzeti szellem felkeltésének szükségességére, *„Lengyelország iránti munkakedvre"*, mivel – az Összlengyelek szerint – csak az egész nemzet közös érdekeinek felvilágosítása, a szolidaritás eszméjének az összes társadalmi rétegek közötti erősítése lesz az alapja a lengyel állam hatalmának. Ezért is lesz a felnőtt korba lépő fiatal értelmiség feladata *„beléjük önteni a nemzeti szellemet és ráirányítani őket a közérdekű munkára, a Nemzet hasznára. (…) az őszinte társadalmi munka vidéken nagyon sok helyen parlagon hever. El kell menni oda, szeretettel, a falu (vidék) újjászületése nevében, vele együtt pedig a Nemzet újjászületéséért, melynek hatalmas részét képezi a lengyel vidék."*[30]

„A hallgató fiatalok eszmei szervezeteinek az volt a feladata, hogy emeljék a politikai gondolkodás kultúráját és a fiatalok politikai felszólalásait azzal, hogy e kérdéseket széleskörű és elméleti szemszögből tárgyalták."

[26] A Lublini Katolikus Egyetem Archívuma: i. m. Jelzet: 298.

[27] II Zjazd Ogólny Młodzieży Wszechpolskiej w poznaniu w dniach 22, 23, 24 kwietnia 1923. [Az Összlengyel Ifjúság II. Általános Közgyűlése Poznanban, 1923. április 22–24.]. *Akademik* 1923. május 25. (2–8 sz.) 5–6. o.

[28] J. Mosdorf: i. m. 7–8. o.

[29] Ruch Młodych [Fiatalok Mozgalma]. *Młodzi [Fiatalok]* 1928. november (1. sz.) 12. o.

[30] O potrzebie pracy społecznej na wsi [A társadalmi munka szükségességéről vidéken] *Młodzi* 1929. január (1. sz.) 12–13. o.

Az Összlengyel Ifjúság politikai tevékenységének bemutatásakor két időszakot kell kiemelni. Az első a húszas éveket foglalja magába, mikoris látható volt a fiatal hazafiak messzemenő szkepszise a korabeli politikai életben való részvételt illetően. Ebben a témában az Összlengyel Ifjúság 1923 áprilisában zajló II. kongresszusán dolgoztak ki állásfoglalást. A meghozott nyilatkozatban természetesnek ítélték az egyetemi ifjúság érdeklődését a politikai élet iránt. A megállapítást mégis kiegészítették egy véleménynyel, miszerint az eszmei szervezetek szerepe az, hogy a hallgatók politikai szándékát megfelelő keretekbe foglalják és megfelelő irányt adjanak azoknak. A fiatal hallgatók eszmei szervezeteinek az volt a feladata, hogy emeljék a politikai gondolkodás kultúráját és a fiatalok politikai felszólalásait azzal, hogy e kérdéseket széleskörű és elméleti szemszögből tárgyalták.[31] Kiselőadások alatti találkozók alkalmával ismertették a fiatalokat a lengyel politikai gondolkodás legfontosabb elveivel valamint szükséges alapot szolgáltattak a tagoknak az önálló gondolkodás elmélyítéséhez. Idővel a belépő tagok számára úgynevezett jelölt tanfolyamokat szerveztek. Azoknak, akik be szerettek volna lépni az MW seregeibe, feladatuk volt olvasni Dmowski, Balicki, Popławski és ezen irányzat más gondolkodóinak írásait, megismerni a mozgalom történetét, amelyben működtek, majd a találkozókon szekcióvezető irányítása mellett vitát tartottak a feladott olvasnivalóról. Ezenkívül a jelölteknek meg kellett tanulniuk nyilvános beszédet mondani, nyilatkozni tartalom alapján, s ezen felül értelmes módon véleményt formálni egy vitában.[32] A nemzeti irányzat vizsgálatán kívül – vitákra készülés céljából – az ideológiai ellenfelekkel szemben az Összlengyeleknek feladatuk volt megismerni az alternatív és konkurens politikai irányzatokat.

A húszas években az Összlengyel Ifjúság a maga határozott „endé-párti" kiállása ellenére, bizonyos bizalmatlanságot keltett a Nép-Nemzeti Szövetség vezetőségében. Ennek oka valószínűleg az a tény lehetett, hogy a nemzetiek idősebb nemzedékeiben egyre nagyobb szerepet játszott a Dmowskival rivalizáló Stanisław Grabski, míg az MW (ÖI) köreiben Dmowski tekintélye vitán felüli volt.[33] Ezen túl a fiatal nemzetiek demonstrálták: *„utálatukat a ZLN (Nép-Nemzeti Szövetség) által művelt kompromisszumos politika iránt."*[34] A fiatalok ilyetén hozzáállása egybevágott magának Dmowskinak az elvárásaival is, aki rámutatott a még nem teljesen kiforrott fiatal személyek politikába merülésének demoralizáló hatására. Roman Dmowski, hasonlóan más nemzeti-demokratikus táborhoz kapcsolódó emberekhez, ellenezte a fiatalok napi politikában való részvé-

[31] II Zjazd Ogólny… I. h. 5–6. o.

[32] Lásd Praca wychowawcza w sekcji kandydatów „Młodzieży Wszechpolskiej" [Nevelő munka az „Összlengyel Ifjúság" jelöltjeinek szekciójában]. Archiwum Akt Nowych [Új Akták Gyűjteménye], Zbiór Dokumentów Obozu Narodowego [Nemzeti Tábor Dokumentum Gyűjteménye]. Młodzież Wszechpolska. Związek Akademicki, Rada Naczelna, Sekretariat Generalny, Protokoły z posiedzeń kół 1930, 1931 [Összlengyel Ifjúság Egyetemi Szövetsége, Főtanács, Általános Titkárság, 1930, 1931 jegyzőkönyvek a körök gyűléseiről]. Jelzet: 13, k. 29. Nasz obowiązek [Kötelességünk]. *Akademik Polski* 1930. június (6. sz.) 3. o.

[33] D. Jarosz: i. m. 143. o. Az Összlengyel Ifjúság egyik vezetője feljegyezte: *„Meg kell állapítani, hogy a szervezet első éveitől kezdődően kialakult egy érdekes lelki kapcsolat Roman Dmowski személye és mindazok között, akik a szervezetbe kapcsolódtak, de elsősorban a fő vezetői között."* – J. Rabski: i. m. 14. o. A tézist Bielecki ugyancsak megerősítette: *„Dmowski hozzáállása a fiatal nemzedékhez több volt puszta kedvességnél, szívélyességgel és barátsággal teli volt. Szervezeti hatáskörben az elnök teljes szabadságot hagyott számunkra, ki tudja, nem-e túlságosan nagyot"*. T. Bielecki: i. m. 260. o.

[34] K. Kawalec: *Roman Dmowski 1884–1939*. 2. kiad. Wrocław, 2002, 239. o.

telét. Kimutatta, hogy a fiatalok határozott bevonása a nehéz napi politikába, a politikai játék könyörtelen és szigorú összeütközése a fiatalok lelkesedésével, kiégéshez, az eszmék feladásához vezet a pragmatizmus javára, és ugyanakkor intellektuális önállóság hiányát is okozhatja. A fiatalok túl korai politikába vonásának negatív eredménye az a veszély, hogy a fiatal, még idealista emberek demoralizálódnak, amiatt, hogy figyelik az idősebb generáció politikusainak tevékenységét, akiknek taktikáit még nem érthetik.[35] Az MW vezetőségének a napi politikában való részvétellel szembeni szkepszise ellenére, ahogy a számos forrás tudósítása mutatja, a szervezet tagjai támogatták a ZLN jelöltjeit a soron következő választási kampányok alatt, tevékenyen működve azok oldalán.[36]

A 20. század húszas éveinek második felétől az aktivisták, akik az Összlengyel Ifjúságból származtatták eszmei tagságbeli gyökereiket, egyre nagyobb szerepet kezdtek játszani a nemzeti-demokratikus tábor hierarchiájában. Aktívan részt vettek nemcsak a társadalmi, de a politikai életben is,[37] meglehetősen jelentős befolyással voltak az egész mozgalom eszmei arculatára, igyekeztek új áramlatokat, programkoncepciót és működési

[35] R. Dobrowolski: Roman Dmowski – wychowawca i autorytet młodzieży [Roman Dmowski. A fiatalság nevelője és példaképe]. In *Myśl polityczna Romana Dmowskiego [R. Dmowski politikai gondolkodása]*. Szerk. J. Engelgard. Varsó, 2008, 135–138 o. Uő: Roman Dmowski a młodzież obozu narodowego [Dmowski és nemzeti tábor ifjúsága]. In *Roman Dmowski i jego współpracownicy [Dmowski és munkatársai]*. Szerk. M. Białokur, M. Patelski, A Szczepaniak. Opole, 2008, 118–119 o. M. Ryba: Zasady chrześcijańskie w koncepcji wychowania Narodowej Demokracji [A kereszténység alapelvei a Nemzeti Demokrácia nevelési koncepciójában]. In *Nacjonalizm czy nacjonalizmy? Funkcja wartości chrześcijańskich, świeckich i neopogańskich w kształtowaniu idei nacjonalistycznych [Nacionalizmus, vagy Nacionalizmusok? A keresztény, polgári és neo-pogány értékek funkciója a nacionalista eszmék formálásában]*. Szerk. B. Grott. Krakkó, 2006, 25–26. o. Egy véleményben a *Przegląd Wszechpolski [Összlengyel Áttekintő]* hasábjain Dmowski a témában ezt írta: *„Az ember a frakció seregeibe lépve jelentős kötelezettséget vállal, bizonyos terhet vesz magára (…), amikor védeni kell a frakció felszólalásait, melyek a magunk számára nem tűnnek elfogadhatónak, de melyekbe bele kellett egyeznünk pusztán azért, hogy a kisebbséghez tartozhassunk a mieink között (…). [A] túl korai pártoskodás felszínesen tanít befogadni bizonyos dolgokat, elfogadni kellő bizonyítékok támogatása nélkül azokat (…) megtanít meggyőzni magunkat bizonyos igazságokról és lelkiismeretlen dialektikához szoktat, amivel magunkat csapjuk be (…). A fiatalok tömeges belépése a politikai frakciókba* – mutatott rá Dmowski – *káros mind a fiatalokra, mind pedig a frakciókra. Saját morális és értelmi fejlődése érdekében párton felüliségre kell törekednie, ezzel a társadalom politikai fejlődése pedig nyer, hisz minden nemzedék bizonyos mennyiségű friss, önállóan gondolkodó új embert biztosít, akik új elemeket visznek az életébe, egy lépéssel előbbre juttatva."* – K. Broński (valój. Roman Dmowski): Młodzież w ruchu narodowo-demokratycznym [Ifjúság a nemzeti-demokrata mozgalomban]. *Przegląd Wszechpolski* 1903. január (1. sz.) 4–5. o. 1896-ban Dmowski rámutatott, hogy a politikába való túl korai belemerülés negatív hatással van a fiatal nemzedék oktatási folyamatára, annak demoralizációját jelenti: *„az élettel telibb, cselekvőbb elmék a fiatalság körében, akik még nincsenek megrontva az élettel, nem demoralizáltak, nem szoktak hozzá, hogy politikai bírálatokat tegyenek, személyes esélyektől függően, passzivitást látva ott, ahol cselekvésre van szükség (…). [L]ogikus eredményként arra jutnak, hogy ez a pozíció jár a fiatalságnak, annak elfoglalása a kötelessége. A fiatalság így aktív politikai erővé válik a társadalomban. Gyakran láthatjuk e kezdő állampolgárok között, kellő kitartás hiánya mellett, teljes lélekkel odaadva magukat a politikának; elhanyagolják képzésüket, parlagon hagyva a munkaterepet a komoly állampolgári kötelességre való felkészüléshez, amelyhez az iskolapadok elhagyása után hivatja őket az élet. Ez az általános vonzalom a politika iránt az ifjúságunk körében, nem tekinthető tartósnak. Elmúlik úgy, ahogyan elmúlik az azt kiváltó ok (…). Akkor majd az ifjúság élete is visszatér a normális határok keretein belülre, melyek neki valók, elsősorban a saját magán végzett munkára, amely a legfontosabb kötelessége"* – R. Skrzycki (valój. Roman Dmowski): Młodzież polska w zaborze rosyjskim [Ifjúság az orosz uralom alatt]. Másodközlés: *Przegląd Wszechpolski* 1896. I. félév 16. o.

[36] J. Misztal: *Związek Akademicki…* Id. kiad. 280. o.

módszereket kezdeményezni abban. A nemzeti diákmozgalom ideológusai új megoldásokat kívántak alkotni, amelyek segítségével hatni próbáltak az egész nemzeti mozgalom világnézetére, kivetve a szanációs és parlamentáris kormánypolitikusok autokrata valóságához nem illeszkedő, idejétmúlt koncepciókat, melyek még a Galícia-autonómia és a május előtti Lengyelország idejéből származtak.[38] Az Összlengyelek egyre nagyobb szerepet kezdtek játszani a Nagy Lengyelország Tábor seregein belül,[39] majd részt vállaltak a Nemzeti Oldal (Stronnictwo Narodowe) Ifjúsági Részlegében, valamint új politikai projekteket kezdeményeztek, amilyen a Nemzeti Radikális Tábor (Obóz Narodowo-Radykalny)[40] valamint a Fiatal Nemzetiek Szövetsége (Związek Młodych Narodowców).[41] A politikusok idősebb nemzedékének képviselői gyakran felrótták a fiataloknak a tapasztalatlanságot, a radikalizmust és kompromisszum hiányát a hangoztatott né-

[37] [Az előző oldalhoz] Ez ügyben 1929-ben Mosdorf feljegyezte: *„talán semmilyen országban és semmilyen korban nem játszott az egyetemi ifjúság ilyen hatalmas szerepet, és nem volt ekkora tekintélye, mint ma a független Lengyelországban. Ránk irányul az egész társadalom tekintete, mely az ország jelen helyzetétől szenved, és amely elvárja, hogy az új felnövekvő nemzedék, a szabad lengyel iskolában felnevelve, egészséges gondolatokat és egészséges módszereket vigyen a társadalmi-politikai életbe. Ez a bizalom kötelez. Ezért is egyre ritkábban halljuk azt a mondatot azok között, akik a felsőoktatásba lépnek, hogy »politikamentes és pártatlan vagyok, a politika mocskos dolog, mely pártaktivistáknak való«. Az ilyen jellegű nézetek néhány évvel ezelőtt még nagyon elterjedtek voltak, azt bizonyították, hogy értelmi szinten nem érett meg teljesen – ma az ifjúság már érti, hogy nem egy elszakított világot képvisel, mely külön létezik és semmilyen kötelessége nincs a társadalommal szemben. Ellenkezőleg, integráns részét képezi annak, azt a részét, amely a jövőben vezetni fogja, amely természeténél fogva a vezető szerepre teremtetett. A mi kollégistáinknak értenie kell, már most jelentős mértékben felelősséggel tartoznak azért, ami Lengyelországban zajlik."* – J. Mosdorf: i. m. 1. o.

[38] J. Misztal: *Związek Akademicki…* Id. kiad. 103–176. o.

[39] A fiatalok számára, akik a Nagy Lengyelország Táborba (OWP) léptek, lényeges volt Lengyelország valós megújítása, kifejezték hitüket a korszerűség, életszínvonal-emelés és társadalmi fejlődés iránt. *„Mint a leginkább elit iskolák diákjainak* – írta Wojciech J. Muszyński –, *sok alkalmuk volt, hogy megismerjék és megértsék a változásokat az akkori világban, hisz sokuknak megadatott, hogy szakmai gyakorlatot szerezzenek más országokban. Mások pedig kiegészítő képzéseken vettek részt ismert nyugat-európai oktatási intézményekben. Ennek az ifjúságnak közös tulajdonsága volt, hogy a hangoztatott értékek tekintetében konzervatív maradt, tisztelte a hagyományt, mélyen vallásos volt, de ugyanakkor értette a világot, az ország korszerűsítésének vágya pedig Lengyelország erősítésének szándékából fakadt."* A harmincas évek gazdasági válsága okozta, hogy a Nagy Lengyelország Tábor seregeit számos társadalmilag kitaszított fiatal ember gyarapította, gyakran munkanélküliek, akiket anyagi helyzetük vezetett kilátástalanságba (ebbe a csoportba tartoztak a felsőbb oktatási intézmények végzősei), és akik ezért az állapotért a kormányzó tábort terhelték. Jelenlétük hozzájárult a hangulat radikalizálódásához, aminek bizonyítékai az egyre gyakrabban hangoztatott társadalompárti jelszavak voltak, melyeket összekapcsoltak a nacionalista „Lengyelországot a Lengyeleknek" program építésével. – W. J. Muszyński: *Duch młodych. Organizacja Polska i Obóz Narodowo-Radykalny w latach 1934–1944. Od studenckiej rewolty do konspiracji niepodległościowej [Az ifjúság szelleme. A Lengyel Szervezet és a Nemzeti-Radikális Tábor az 1934–1944-es években. A diákzendüléstől a függetlenségi konspirációig]*. Varsó, 2011, 21. és 41. o.

[40] Az Összlengyel Ifjúságból kikerült Lengyel Szervezet (Organizacja Polski) alkotói, azaz a Nemzeti Radikális Tábor (ONR) intellektuális háttere és tényeleges vezetősége, tevékenységük fő irányvonalába a társadalmi munkát állították. Elżbieta Cherezińska *Legion* című regényében a nemzeti-radikálisok jellemzéseként olvassuk: *„Sereg emberük volt felsőbb végzettséggel, tudományos titulusokkal, minden szakmában megvolt a legjobb szakemberük, akiket legelejétől fogva átitatott a gondolat, hogy a társadalmi munka a nemzet iránti kötelesség, nem pedig valamiféle ugródeszka, Isten ments, a karrierhez."* – E. Cherezińska: *Legion*. Poznań, 2013, 67. o.

[41] R. Dobrowolski: *Związek Akademicki…* In i. m. 667–669. o.

zeteikben. E problémát Ludwik Jaxa-Bykowski mégis valami másban látta, attól tartott, hogy a politikai elkötelezettség miatt a fiatalok elhanyagolják a hallgatók alapvető feladatait, azaz a legalaposabb felkészülést a szakmára, nehéz és felelősségteljes beosztásokhoz. Észrevette, hogy amíg a diák fő feladata háttérbe szorul, előfordulhat kisodródás, demoralizáció, lelki üresség és dilettantizmus, a kötelességek formális áttolása, de belső tartalom nélkül, a fiatalkori radikalizmust pedig teljesen természetesnek, ugyanakkor múló dolognak vette: *„A fiataloknak szemrehányást teszünk a szélsőségesség és radikalizmus miatt. Igen, ez igaz, a fiatalok általában radikálisok, mindegy milyen irányban: társadalmi, nemzeti, vallási, államforma – akár jobbra akár balra! De én nem tartok ettől a radikalizmustól: ez a fiatalság természetes következménye, a forró érzelemé, a tenni-akarásé és a lendületvágyé. A fiatalság, látva a rosszat, meg akarja oldani azt, látva a hiányt, kiegészíteni, még a jót is tökéletesebbé tenné, de mivel tele van élettel és energiával, szeretne gyorsan, erőszakosan és széleskörűen cselekedni, ideiglenes, alapvető eredményeket akar. Ez rendben is van, hogy így akar, hisz ez a haladás és tökéletesedés feltétele. Az élet viszontagságai enyhítik ezt a felindulást, bár ne kedvetlenítenék el és ne fékeznék le teljesen."*[42] Hasonlóan mint Jaxa-Bykowski, Dmowski is a korral magyarázta a fiatalok extremizmusát. Abból indult ki, hogy az élet és a szakmai tapasztalat megszerzésével idővel kinövik.[43]

A társadalmi-politikai életben részt vállalva az Összlengyelek kiemelték, hogy *„a mi fiatalságunk kreatív kell legyen"*, ami két aspektusban valósul meg: *1)* a tanuló diákokban rejtőző dinamika kinyerésében és a megfelelő irányba terelésében; *2)* elmélyíteni az idősebb nemzedékek eszmei és program hagyatékát, s annak bázisán kidolgozni új értékeket, melyek a lengyel szellemből erednek.[44] Ilyen hozzáállásra biztatta az Összlengyel Ifjúság aktivistáit maga Roman Dmowski, aki a Szövetség II. Kongresszusán elmondott felszólalásában kiemelten hangoztatta elvárásait az Összlengyelekkel szemben.[45] A politikai oktatók útmutatásaival összhangban igyekeztek *„megtartani a kapcsolatot a valósággal"* eszmei elmélkedéseikben, elismerni az itt

[42] L. Jaxa-Bykowski: i. m. 35. o.

[43] K. Kawalec: *Narodowa Demokracja wobec faszyzmu 1922–1939. Ze studiów nad dziejami myśli politycznej Obozu Narodowego [Nemzeti Demokrácia a fasizmussal szemben 1922–1939. A Nemzeti Tábor politikai gondolatinak tanulmányozásából]*. Varsó, 1989, 110. o.

[44] K. Makowski: Twórcza młodość [Alkotó ifjúság]. *Wszechpolak [Az Összlengyel]* 1938. január 16. (1. sz.) 2. o. Erre a szükségre emlékeztetett Mosdorf is: *„Nekünk, fiataloknak, akik a jövőben átvesszük a nemzetünk sorsa feletti vezetőséget, elsőnek kell lennünk az új gondolat megalkotóinak seregében. Az államok sorsa attól függ, milyen gyorsan képesek alkalmazkodni a megváltozott életkörülményekhez. Ahogy korszerű fegyver ütközve a haderővel, fölényt biztosít a régi módon felszerelt hadsereg ellen, úgy a nemzetek közötti versenyben még nagyobb mértékben előtérbe helyezi azokat, akik a gondolkodásban előbbre vannak (…). Nekünk, fiatal nemzeti nemzedéknek jut részül a nagy feladat, hogy tovább vigyük elődeink alkotását, hogy kidolgozzuk a nemzeti programot az élet összes területén. Nem oly' könnyű dolog ez (…). Ezért nekünk már most óriási gondolati munkát kell végeznünk ahhoz, hogy a (nagybetűs) életbe lépve ki legyen tűzve teendőink sorozata. Ezt a munkát minden diáknak elsősorban a saját szakterületén kell véghezvinnie, továbbá közösen, abban az eszmei csapatban, ahol az egyes vizsgálódások eredményeit megvitatják."* – J. Mosdorf: i. m. 12–13. o.

[45] Dmowski mondta többek közt: *„egyúttal el kell mondjam nektek, óvakodjatok a talmudizmustól, tartsátok meg, amit egykor megírtak. Folyton alkotnunk kell, folyton előre kell haladnunk. Más nemzetek által megelőzve, hamar be kell hoznunk a hiányokat, és civilizációs értelemben beérni azokat. Jómagam eltértem sok dologtól, amiket korábban írtam. Táborunk egyik jellemzője általában véve az előrehaladás (…). Ezért kérlek benneteket, ne legyetek talmudisták. Kemény munkával kell előrehaladni, mert sok a tennivalónk."* – I. m. *Akademik [A Kollégista]*. 1923. június 30. (11–12 sz.) 5–6. o.

talált realitást, mert mint Dmowski észrevette, *„a puszta eszmeiség őrült ötletekhez vezet."*[46] Jan Rembieliński rámutatott, hogy a fiatal nacionalisták feladata vizsgálni a nemzet életét irányító szabályokat és értelmesen alkalmazkodni hozzájuk. A megismerő folyamatban elvetette, mint *„a nacionalista gondolkodásmóddal ellentéteset"*, azt a vágyat, hogy a társadalmi normákat bármiféle *a priori* módon felvett és elfogadott doktrínából és elméletből származtassa deduktív módon.[47] Igyekeztek korszerű, nem sablonos, az egyszerű sémáknak és definícióknak nem alávetett gondolatokat alkotni. Példaként említhető Jan Mosdorf, aki megpróbálta bemutatni az ifjú nacionalista nemzedék világnézetét. Ellentétes fogalmakat kapcsolt össze egy eszmei rendszerben *(contradictio in adiecto)*, melyek első megközelítésben úgy tűnik, kizárják egymást; összekapcsolta a konzervativizmust a progresszivitással, demokráciát a hierarchiával, valamint az idealizmust a realizmussal.[48] A közeledő háború tükrében, 1939 júniusában Wacław Lipski felszólította az egyetemi ifjúságot a kitartásra, bátorságra, kiemelve, hogy a fiatal nemzedéknek át kell építeni a lengyel nemzeti lelkületet az addigi defenzív felfogásról offenzívra. A következő kihívás, amely előttük állt, a katonai győzelmek kihasználási készségének elsajátítása és azok politikai sikerré kovácsolása. A szerző kimutatta, a lengyel történelem arra tanít, hogy számos nyertes ütközetet és háborút nem használtak ki politikailag az uralkodók, ami azt eredményezte, hogy miután ellenfeleink újra összeszedték erőiket, kivárták a megfelelő pillanatot a bosszúra, majd eltolták a Rzeczpospolitát (Nemesi Köztársaságot) keleti irányba, elvágva a Balti-tengertől és a leginkább iparosodott, természetes nyersanyagokban gazdag területektől.[49] Lipski javaslata ugyancsak Jan Ludwik Popławski nyugati gondolatára hivatkozott, aki még a fennhatóságok (felosztás) idejében emlékeztetett a lengyel Boroszlóra (Wrocław), Opoléra, Szczecinre, a történelmi határokra az Oderán és a Nysán.[50] A Nagy-Britanniában száműzetésben élő Tadeusz Bielecki, az idő távlatából, mégis elég szkeptikusan viszonyult saját nemzedéke eszmei munkásságához.[51]

[46] K. Kawalec: *Roman Dmowski 1984–1939*. Id. kiad. 233. o.

[47] J. Rembieliński: Podstawy etyki narodowej [A nemzeti etika alapjai]. *Głos Akademicki* 1920. május–június (1. sz.) 3. o. Ezen esszé másik helyén Rembieliński a „nacionalizmus" fogalmát úgy definiálta, mint *„az élet szeretete, optimista, tiszta világnézet. Benne foglaltatik egyúttal a töretlen igazság keresése, az ember lelki erejébe vetett hit."*

[48] *„Konzervatívak vagyunk, ez igaz, mivel úgy véljük, hogy elengedhetetlen és egészséges dolog ápolni a hagyományt, a kultúrát, a családi életet és a kapcsolatot a lengyel múlttal. De haladók is vagyunk, mivel bátran haladunk előre, előítéletek nélkül, elvetve mindent, ami káros a nemzet számára, legyen a kártékonyság akár a múlt szentségével és példaképeinkkel boltívezve, mint például a politikai messianizmus és romantika. Demokraták vagyunk, mert úgy véljük, hogy minden lengyel, tekintet nélkül a származásra, környezetre és szakmára, ereje mértékében a haza szolgálatára hivatott, és hogy semmilyen különbség nem lehet az állam iránti jogok és kötelességek tekintetében, kivéve a természetes különbségeket, amely a nemzeti tudat különböző szintjeiből fakad, de éppen azért nevezhetjük magunkat arisztokratáknak, vagy inkább »hierarchistának«, mivel a hierarchiát a leginkább normális államformának tartjuk, természetesen nem a születés szerinti hierarchiát, hanem az értékekét és a kompetenciáét. Idealisták vagyunk, mivel hiszünk a lengyel nemzet szebb jövőjében és hatalmában, ám realizmusunkat bizonyítjuk azáltal, hogy gyökerestől kivetjük mind az álomvilágot, mind pedig a politikai realizmust. Nem zárkózunk be egy merev doktrína szűk kereteibe, de ennek ellenére vagy pont ezért, erős a hitünk meggyőződésünk erejében."* – J. Mosdorf: i. m. 16–17. o.

[49] W. Lipski: W obliczu dziejowej próby [Az évtized próbája tekintetében]. *Wszechpolak* 1939. június 4. (13. sz.), 3. o.

[50] Jan L. Popławski: Środki obrony [Védeszközök]. In uő: *Wybór pism [Válogatott írások]*. Bev. és feldolg. Teresa Kulak. Wrocław, 1998, 44–45. o. És uő: Polityka polska w zaborze pruskim [Lengyel politika a porosz fennhatóság alatt]. In i. m. 86. o.

Az Összlengyelek a maguk eszmei publicisztikájában nagy szerepet tulajdonítottak a társadalom morális és lelki válságának. Ezen állapot fő oka az élethez való túlságosan materialista és fogyasztói hozzáállás, az efféle életstílus pedig dekadens hangulathoz vezet. A nemzeti ifjúság harcos nemzedéknek vallotta magát, mely meg akarja valósítani a hangoztatott életideált.[52] Az eszmei harc egyik fő célja a latin civilizáció értékeinek győzelme, Lengyelország, majd a továbbiakban Európa védelme *„a keleti barbárság nyomásától."* 1932-ben Ryszard Piestrzyński írásában kiemelte, hogy az uralkodó civilizációs válság a nyugati kultúrkör túlságosan messzemenően materialistává és mechanizálttá válása okozta. A fiatal hazafiak a munkán keresztül kívánták folytatni a harcot a latin örökség megtartásáért – mint tartós, módszeres és szervezett erőfeszítést az értékteremtés céljából, melyet a továbbiakban a következő nemzedékeknek kell átadni.[53] *„Mi, Fiatalok* – írta Piestrzyński – *nem csupán ennek a tábornak a részét képezzük, hanem bele szeretnénk önteni az új alkotó elemeket, majd egyre inkább alkalmassá tenni a nemzet valóban nagyszerű jövőjének megteremtésére. Ahhoz, hogy elérjük ezt, állandóan tudatosítani kell magunkban, mi a rossz Lengyelország életében és mit szándékozunk ezeknek az elemeknek a helyére bevezetni – milyen irányban szeretnénk a nemzetet nevelni."*[54] A 20. század harmincas éveiben a nemzeti ifjúság alapvető axiológiai sajátosságává a tradicionalizmus vált. Az eszmei inspirációt a keresztény középkorban kezdték keresni, annak társadalmi, politikai és gazdasági koncepciójával együtt, valamint a liberalizmus bármiféle megjelenésének könyörtelen kritikájával. A hazafiak megismerkedtek Aquinói Szent Tamás filozófiájával, valamint olvasták Nyikolaj Bergyajev (többek között az *Új középkor*) és Gilbert Keith Chesterton műveit.[55] Ezekre az inspirációkra hivatkozik Wojciech

[51] [Az előző oldalhoz] *„A Fiatalok saját politikai alkotómunkája gyengébbnek mutatkozott. Ez érthető volt azoknál, akik csak most lépnek a nagybetűs életbe. Az idősebb hazafi nemzedéknek ugyanis gazdag munkatapasztalata volt, különösen Roman Dmowskinak. A fogyasztói hozzáállás tehát, s annak kommentálása, amit az »öregek« kitermeltek, volt az egyeduralkodó, habár később nem hiányoztak az értékes saját eszmei-politikai alkotási próbák, amennyiben nem a Nemzeti Tábor ellenségeinek ihletéséből vagy az akkortájt divatos idegen alkotók utánzásából fakadtak."* – T. Bielecki: i. m. 163. o.

[52] J. Rabski: i. m. 28. o.

[53] R. Piestrzyński: O kult pracy w Polsce [A munka kultuszáért Lengyelországban]. *Awangarda* 1932. április (4. sz.) 7. o. Az 1932-ből származó eszmei nyilatkozatban olvassuk, hogy az Összlengyel Ifjúság feladata a lengyel fiatalság összekovácsolása és nevelése Nagy Lengyelország felépítés érdekében, a katolikus vallás pilléreire épülő lengyel államért. A fő veszélyek, melyekkel szembehelyezkedtek, a materializmus, a liberalizmus, az individualizmus és a kommunizmus úgy intellektuális, mint gyakorlati értelemben, mivel ezek az irányzatok sértették a nemzeti lét fő alapjait valamint a *„morális és államforma szerinti"* anarchiát készítették elő. – Nowa deklaracja ideowa [Új eszmei nyilatkozat]. *Akademik Polski* 1932. június 7. (7. sz.) 2. o.

[54] Uo.

[55] B. Grott: Tradycjonalizm i modernizm w polskim nacjonalizmie [Tradicionalizmus és modernizmus a lengyel nacionalizmusban]. In *Narodowa Demokracja XIX–XXI…* Id. kiad. 103–115 o. *„A katolicizmus a mi változatunkban kemény és nyers* – írta Jędrzej Giertych. *Közelebbinek érezzük azokat a katolikusokat, akik a keresztes háborúkat szervezték, mint azokat, akik ma szájukat húzzák az Egyházhoz nem illő fizikai erő felmutatása tekintetében. Elmélkedéseinek további része felrója az új irányzatoknak »a protestáns liberalizmus szelét« katolikus közegben, mint nem kis opportunizmust."* – J. Giertych: *O wyjście z kryzysu [A válságból kilábalva]*. Varsó, 1938, 118–119. o. Lásd még T. Kenar: Ku „Katolickiemu Państwu Polskiego Narodu". Kilka uwag na temat religijnego aspektu myśli politycznej Stronnictwa Narodowego w latach 1935–1939 [A „Lengyel Nemzet Katolikus Állama" felé. Néhány megjegyzés a Nemzeti Oldal politikai gondolatának vallási aspektusához az 1935–1939-es években]. In *Kultura chrześcijańska w zjednoczonej Europie [Keresztény kultúra az egyesült Európában]*. Szerk. T. Sikorski, A. Dymel atya. Szczecin, 2007, 200–204. o.

Wasiutyński, kimutatva az ifjú nemzedék programjának dinamizmusát, amit az isteni törvények megértésével kötöttek össze, melyek szerint az ember célja a tökéletességre való törekvés, habár annak elérése a köznapi életben lehetetlen.[56]

Az összefoglalás felé haladva, az Összlengyel Ifjúság aktivistái igyekeztek felmutatni társadalmi munkásságuk széles spektrumát. Munkájuk alapvető területe az egyetemek és a többi felsőoktatási intézmény falain belül működő szervezetek, a Testvéri Segítség, a tudományos és vidéki körök, az általános egyetemi diákképviselet, a korporációk, a konföderációk és az egyetemi hadtest voltak. Állandóan vagy időszakosan munkát végeztek még a következő szervezetekben: Lengyel Vöröskereszt, Lengyel Fehérkereszt, Légvédelmi és Gáztámadás elleni Liga egyetemi kirendeltségei, Egyetemi Sportszövetség, „Felebaráti Segítség" Karitatív Egyesület. Vallási szervezetek tekintetében: Élő Rózsafüzér Unió, Missziós Kör, Egyetemisták Mária Kongregációja és a katolikus papság fennhatósága alatt működő Lengyel Ifjúság Egyesület keretein belül. Az Összlengyelek aktív szerepet vállaltak a Nemzeti Demokrácia számos segédszervezetében: Nemzeti Nők Szervezete, Lengyel Külhoni Oktatási Társadalmi Önsegítő Egyesület, Nemzeti Őrség, a „Sokół" Tornaegylet fészkei, Népiskola Egyesületek és számos egyéb intézményben, melyek az egyes egyetemi központokban működtek. De metapolitikai és politikai jellegű formációkban is: a Nagy Lengyelország Tábor Ifjúsági Mozgalmában, majd a Nemzeti Mozgalomban és a szecesszionisztikus alakulatokban (többek között: ONR, ZMN). Részvételüket időszaki társadalmi akciókban is láthatóvá tették, amilyen például Lembergben (Lwów) a gabona felvásárlás volt. A szünidő alatt intenzív oktató munkát végeztek falvakban és kisvárosokban. A Hazafiak egyesületeket hoztak létre, melyek feladata a tudás elmélyítése volt a nemzeti kultúra területén (Lublinban ezt például a Bolesław Chrobry Kulturális-Társadalmi Egyetemi Kör képviselte).[57] A lengyel diákok, ezen belül az Összlengyel Ifjúság tagjai a Köztársaság veszélyeztetettsége idején, háború idején, de belső válsághelyzetekben is készen álltak feláldozni saját életüket és egészségüket a hazáért. Ennek példái voltak: harc az ukránok ellen Lembergért, sziléziai felkelések, lengyel–bolsevik háború. 1926 májusában az államcsíny alatt a varsói Összlengyelek fegyverrel a kézben védték a Rzeczpospolita legális hatóságait.[58] 1939 szeptemberében részt vettek a német és szovjet megszállókkal szembeni védharcokban, majd a nemzeti és függetlenségi konspiráció seregeit töltötték fel. Tadeusz Bielecki életrajzírója, Stanisław Kilian, mikor a hazáért teljes odaadással harcoló kollégiumokról

„(…) ismertették a fiatalokat a lengyel politikai gondolkodás legfontosabb elveivel valamint szükséges alapot szolgáltattak a tagoknak az önálló gondolkodás elmélyítéséhez."

[56] *„A mi programunk dinamikus. Nem hiszünk semmilyen tökéletes államformában, sem pedig az emberi természet tökéletességében, csupán a tökéletességre való törekvésben. Ezért a fő hangsúlyt nevelési mozzanatokra helyezzük. (…) A lengyel ifjú intelligencia seregei népből származó emberekből toborzódtak (…), visszatérünk ahhoz, ami a középkorban volt – a büszke, szófogadó, ortodox, harcos, nyugat felé tekintő Lengyelországhoz, a hódító Lengyelországhoz."* – W. Wasiutyński: Najmłodsze pokolenie przez pryzmat „Myśli nowoczesnego Polaka" [A korszerű lengyel gondolatai]. *Myśl Narodowa [Nemzeti Gondolat]* 1931. augusztus 23. (40. sz.) 111. o.

[57] R. Dobrowolski: *Akademicka młodzież…* Id. kiad. 256–257 o. J. Wawrzyków: Lwowska Młodzież Wszechpolska. I. h. 81. o.

[58] R. Dobrowolski: *Akademicka młodzież…* Id. kiad. 28–29. o.

Az Összlengyel Ifjúság zászlója a czestochowai templom előtt

ír 1920-ban, úgy lényeges társadalomlélektani, mint politikai heroizmusát kimutatta a lengyel értelmiség ifjú nemzedékének: *„A fiatal hallgatók önkéntesen vettek részt a háborúban, és hirtelen veterán státuszt kaptak. Azt szerették volna, hogy szolgálataik ugyanolyan fontosak legyenek, mint az az erőfeszítés, melyet az államiság visszaszerzésébe az idősebb nemzedék fektetett. A veterán státusz legitimálta a nagyobb részvételt a politikai életben, a szervezeti függetlenség vágyát és az eszmei-politikai különállóságot."*[59]

A Piłsudski-pártiak általi merénylet útján való hatalomátvétel és az autokrata rendszer előállta Lengyelországban egyre nagyobb érdeklődést váltott ki az „endé-párti" ifjúságban a lengyel állam aktuális politikája iránt. A politikai tevékenységre való összpontosítás gyakran negatív hatással volt az alsó szinteken végzett pozitív társadalmi munkára. Rafał Ziemkiewicz az egyik írásában rámutatott azokra a demokratikus és republikánus princípiumokra, melyek hatottak a nemzeti-demokratikus tábor alkotóira, akik alapvető célként a széles társadalmi körben végzett organikus munkára helyezték a hangsúlyt, a belső szerveződés és nemzetivé tétel (a tömegek politizálása) céljából. Ezen értékek megcsúfolása Ziemkiewicz szerint a politikai hatáskeltés és a társadalmi munka hanyagolása volt a későbbi nemzedékek nemzeti aktivistái körében, ami a nemzeti gondolkodás összeomlásához vezetett Lengyelországban.[60] Mégis, az Összlengyelek csapata a két háború közötti időszakban elkerülte azon veszélyek csapdáját, melyeket Ziemkiewicz említett, más oldalról viszont a háború előtti MW némely tagjának hozzáállása a későbbi korszakokban, a II. világháború után, gyakran elkerülte egymást, és a jelen cikkben tárgyalt témától teljesen ellentétes álláspontot képviselt.

Ford. Molnár Ferenc

[59] S. Kilian: *Myśl społeczno-polityczna Tadeusza Bieleckiego [Tadeusz Bielecki társadalmi-politikai gondolata]*. Krakkó, 2000, 17. o.

[60] R. A. Ziemkiewicz: Upadek myśli narodowej w Polsce [A nemzeti gondolkodás bukása Lengyelországban]. *Uważam Rze* 2012. október 1–7. (40. sz.) 60–62. o. E véleményről a myśl.pl negyedévi folyóirat oldalain zajlott vita. Lásd K. Tenerowicz, B. Królikowski: Praca organiczna nie jest trendy [Az organikus munka nem trendi]. „myśl.pl" 2013/1. (26. sz.) 49–51. o. R. Dobrowolski: Wokół upadku myśli narodowej [A nemzeti gondolkodás környezetében]. „myśl.pl" 2013/3. (28. sz.) 35–39. o.